

Molukse KNIL-cadet in verzet

Hoewel over de achtergronden nog wel de nodige onduidelijkheden bestaan, is het alom bekend dat kort na de oorlog een groot contingent Molukkers in Nederland arriveerde. Veel minder bekend daarentegen is dat tijdens de oorlog ook al Molukkers in ons land vertoefden. Ambtenaren van het Indische gouvernement bijvoorbeeld die hier bij het uitbreken van de oorlog met hun gezinnen op verlof waren. Ook waren er Molukse studenten, van wie sommigen betrokken raakten bij het verzet. Onder hen Victor Makatita die een officersopleiding volgde aan de KMA.

Door Ron Habiboe

Foto: ikgidsudoordenhaag.nl

Victor (midden) in het aspirantenteam van voetbalvereniging Quick.

Bron: Driekwart eeuw Quick, 1896-1971 [Den Haag 1971]

*KMA-cadet
Victor Makatita,
ca. 1939-1940.*

De Koninklijke Militaire Academie in Breda.

Victor Makatita werd op 30 april 1919 in Batavia (het huidige Jakarta) geboren als derde van de vier kinderen van Lucas Makatita en Maria Francisca Kessler. Toen zijn ouders in 1912 in het huwelijk traden, was zijn vader als eerste commies PTT werkzaam op het Departement van Gouvernementsbedrijven in Batavia. Door zijn huwelijk met de Indische Maria Kessler weten we dat vader Lucas als Molukker onderdeel was van de Europees georiënteerde, koloniale gemeenschap in Nederlands-Indië.

Als ambtenaar van het Indische gouvernement kwam hij te werken op verschillende plaatsen in de archipel. Toen hij in 1923 werkzaam was als kantoorchef bij de PTT in Soerabaja, verzocht hij, na 32 jaar dienst, om zijn ontslag. Dit werd hem vergund en het gezin keerde terug naar Buitenzorg.

Waarschijnlijk meende Lucas dat zijn kinderen voor hun opvoeding en opleiding in Nederland beter af zouden zijn. Juni 1927 vertrok het gezin Makatita aan boord van het stoomschip Tabanan vanuit Batavia via Singapore, Belawan en het Franse Marseille naar Nederland. Een maand later kwamen zij aan in de haven van Rotterdam.

Voetbalbelofte

Het gezin Makatita vestigt zich in Den Haag, aan de Zonnebloemstraat 64. Victor is dan acht jaar oud. Hij gaat naar de lagere school en vervolgens naar de gymnasiumafdeling van het Eerste

Gemeentelijk Lyceum op het Stokroosplein, ook wel het Stokroos Lyceum genoemd. Het schoolgebouw staat op een steenworp afstand van het ouderlijk huis.

In zijn vrije tijd speelt Victor graag voetbal en hij wordt lid van de Haagse vereniging Quick, een kwartiertje lopen van zijn huis. Hij blijkt niet onverdienstelijk sportief te zijn. De vereniging ziet zelfs een bijzondere voetbalbelofte in hem. Al op zijn zestiende jaar komt hij in het eerste elftal van de club. Daarnaast blijkt hij aanleg te hebben voor cricket, want in 1934 speelt hij in het eerste aspirantenteam van hetzelfde Quick en helpt hij zijn club in 1936 aan het kampioenschap 2e klasse. In juni 1937 behaalt Victor zijn diploma gymnasium-b en met zijn oudere broer verhuist hij voor studie naar Leiden. Niet lang daarna keren zijn ouders en twee zusters weer terug naar Indië, naar Bandoeng. Victor en zijn broer blijven achter in Nederland vanwege hun studie. Maar uiteindelijk vindt hij het leger toch aantrekkelijker.

KMA-cadetten

Op 15 september 1938 vertrekt Victor naar Breda waar hij als cadet is toegelaten tot de officiersopleiding aan de Koninklijke Militaire Academie (KMA). Op 20 maart 1939 wordt hij aangesteld als korporaal-titulair en op 1 juli van hetzelfde jaar als cadet-sergeant. Dan, op 10 mei 1940 volgt de Duitse inval en vijf dagen later de capitulatie. Het Nederlandse leger wordt op 15 juli door de Duit-

sers ontbonden. Victor wordt samen met de andere cadetten van de KMA eervol ontslagen en naar huis gestuurd. Het betreft hier onder meer bijna 250 cadetten voor het Koninklijk Nederlands-Indische Leger (KNIL) die, verspreid over drie studiejaren, aan de KMA een opleiding volgen. Weliswaar moeten de KMA-cadetten zich in mei 1941 voor controle melden in de kazernes, maar zij kunnen hierna weer gewoon naar huis. Een jaar later zouden ze overigens opnieuw opgeroepen worden en kwamen velen van hen terecht in krijgsgevangenschap.

Victor wordt met andere KMA-cadetten eervol ontslagen en naar huis gestuurd, waaronder bijna 250 cadetten voor het KNIL

Oom Alexander

Tijdens de eerste oorlogsjaren houdt Victor zich bezig met ondergrondse activiteiten voor de inlichtingengroep Oom Alexander, een groep die deel uitmaakt van de zogeheten Orde Dienst (OD). De groep is opgericht door jhr Joan Schimmelpenninck, directeur van het Nederlandse kantoor van een Franse wijnfirma. Schimmelpenninck woont in Den Haag, aan de Alexanderstraat 12, en aan dit huisadres dankt de verzetsgroep dan ook zijn naam.

Oom Alexander richt zich onder meer op het verzamelen van militair-strategische informatie die zij doorgeeft aan de Nederlandse regering die naar Londen is uitgeweken. Schimmelpenninck rekruteert zijn mensen onder de officieren in opleiding van de marine (adelborsten) en de landmacht (cadetten). Een van zijn eerste en belangrijke medewerkers is de adelborst G.A. Dogger. Daarnaast heeft Schimmelpenninck de KNIL-kapitein E.A. Latuperisa ingeschakeld voor het onderhouden van contacten met cadetten. Deze Latuperisa is evenals Victor van Molukse afkomst.

Kapitein Latuperisa

Kapitein Eduard Alexander Latuperisa (Koedoes, 1902) heeft al jaren eerder zijn opleiding aan de KMA voltooid. Vlak voor de oorlog is hij door de legerleiding vanuit Indië naar Nederland gestuurd en gedetacheerd bij de Hogere Krijgsschool. Nu,

tijdens de Duitse bezetting regelt Latuperisa voor Oom Alexander onder meer kaartavonden waar KMA-cadetten worden gepolst of zij interesse hebben voor deelname aan de inlichtingengroep van Schimmelpenninck.

Verder organiseert Latuperisa allerlei andere zaken binnen de groep waaronder het verzamelen van wapens. Waarschijnlijk vanwege de gemeenschappelijke afkomst uit Nederlands-Indië raakt ook Victor als cadet betrokken bij Oom Alexander. Met hem overigens vele andere cadetten die Victor van de KMA kent, zoals A.W.M. Abbenbroek, W. Pasdeloup, J.C. Timmermans en C. Laureij. De eerste twee worden uiteindelijk de kernleden van Oom Alexander en de OD.

Er is verder weinig informatie bekend over de rol van Victor binnen de groep Oom Alexander. Echter, de eerdergenoemde adelborst Dogger heeft als enige van de verzetsgroep jaren later zijn oorlogservaringen gepubliceerd. Via zijn persoonlijke relaas komen wij te weten dat Victor tijdelijk dienst heeft gedaan als bodyguard van Dogger op een onderduikadres in Wassenaar, een oud boerderijtje zonder elektriciteit en gas. Victor verrichtte bovendien koeriersdiensten voor Schimmelpenninck, zo laat Dogger weten.

Na de arrestatie van Schimmelpenninck in 1941 en vele andere sleutelfiguren van de inlichtingengroep, onder wie kapitein Latuperisa, in maart 1942, werd de groep-Schimmelpenninck sterk uitgedund. Tijdens het zogeheten Tweede OD-proces

KNIL-kapitein E.A. Latuperisa (1902-1943).

Bron: Doodenboeken, Stichting Oranjehotel

Victor heeft tijdelijk dienst gedaan als bodyguard van adelborst Dogger op een onderduikadres in Wassenaar

op 27 april 1943 werden 21 OD'ers veroordeeld tot de doodstraf. Op 29 juli 1943 werden zeven-tien van hen op de Leusderheide door de Duitsers geëxecuteerd, onder wie Schimmelpennick en Latuperisa.

Oversteek naar Zwitserland

Het is februari 1942. De oorlog heeft inmiddels ook Nederlands-Indië bereikt. Om die reden onderneemt Victor een poging om via de Nederlandse diplomatieke vertegenwoordiging in Zwitserland en Engeland naar Nederlands-Indië te vertrekken om daar de strijd met de Japanners aan te binden. Victor is niet alleen. Hij onderneemt de ontsnappingstocht uit Nederland met cadet Charles Jean Laurey, die van dezelfde KMA-lichting is als Victor. Charles was bestemd voor de infanterie in Nederlands-Indië en Victor voor de militaire administratie.

Op 10 februari vertrekken zij uit Den Haag en zes dagen later komen zij aan in de Franse stad Besançon nabij de Frans-Zwitserse grens. De oversteek naar Zwitserland mislukt de eerste maal vanwege slechte weersomstandigheden. Twee dagen later doen ze een nieuwe poging, maar worden ze in het Franse Pontarlier gearresteerd door de lokale politie en uitgeleverd aan de Duitse legerautoriteiten. Volgens de Duitse krijgsraad is er slechts sprake geweest van een amateuristische poging van radeloze jongelui. Internering in Duitsland zou voldoende zijn, aldus de krijgsraad. Maar Victor en Charles hebben pech. In dezelfde tijd is er een nieuw bevel van de Duitse legerbevelhebber uitgevaardigd, waarin staat dat elke poging om naar Engeland te gaan als steun aan de vijand moet worden gekwalificeerd en dat daar de doodstraf op staat. De hogere krijgsraad in Dijon oordeelt opnieuw en op 7 april spreekt zij alsnog de doodstraf uit over Makatita en Laurey.

Afscheid

Op de dag van de uitspraak schrijft Victor een brief aan zijn oudere broer. Aan het einde van zijn brief laat hij weten hoe zijn broer het afscheid thuis moet doorgeven: 'Ik hoop dat je begrijpt, dat ik dit

Foto Oorlogsgraavenstichting

Grafsteen Victor Lucas Makatita, Cimetière de Pejoces te Dijon, Frankrijk.

Overlijdensadvertentie in Het Vaderland, 23 april 1942.

moest doen. Ik was nu eenmaal van plan officier te worden en Indië was in gevaar ... Wat het bericht voor thuis aangaat, doe dat in Godsnaam voorzichtig. ... Nooit zal ik vergeten wat ze allen, Pa en Ma in het bijzonder, voor mij betekenden. Ik vraag vergiffenis als ik niet altijd een even goede zoon ben geweest. Ik was nu eenmaal niet sterk in uiterlijk vertoon. Wensch ze allen het allerbeste toe. Ik vraag vergeving, als ik ze door deze handeling verdriet berokkend heb, maar ik kan niet anders. Houd je taai! Je broer Vic.'

Twee dagen later, op 9 april 1942, wordt het vonnis in het Franse Dijon uitgevoerd. 's Avonds om zeven uur worden Victor Makatita en Charles Laurey gefusilleerd, respectievelijk 22 en 23 jaar oud. Op 23 april 1942 plaatst de oudere broer van Victor, mede namens zijn ouders en twee zusters in Indië, het droevige overlijdensbericht in de Haagse krant *Het Vaderland*.

Dit artikel is een bewerking van het artikel 'Zij die ons ontvielen, 1940-1945' dat eerder verscheen in *Moluks magazine Marinjo*, juni/juli 2017, nr.3.